

الحاق ایران به سازمان جهانی مالکیت فکری در راستای حفظ منافع ملی است

اشاره:

اقتصاد جهانی با سرعت به سوی جهانی شدن پیش می‌رود. جهانی شدن فرآیندی است که قانونمندی‌های خاص خود را دارد و کشورهایی که به این جریان پرتلاطم می‌پیوندند، در تعیین مقررات و سیاست‌گذاری‌ها نقش ایفا کرده و از منافع آن نیز بهره‌مند می‌شوند. اما کشورهایی که خود را از حوزه جهانی شدن اقتصاد دور نگاه می‌دارند، قادر نخواهند بود به سهم عادلانه خود در آن دست یابند.

تلاش جدی ایران برای پیوستن به سازمان جهانی تجارت با وجود مزایا و مضاری که ممکن است در کوتاه و درازمدت داشته باشد، حرکتی اجتناب‌ناپذیر است، زیرا که ایران نمی‌تواند از اقتصاد جهانی کناره بگیرد و از سهم عادلانه خود در آن چشم‌پوشی نماید.

برای پیوستن به سازمان جهانی تجارت، ایجاد تغییرات و اصلاحات قانونی و برقراری سازوکارهای مناسب جهت استفاده از مزایای عضویت در این سازمان ضروری است. یکی از موافقتنامه‌های مهم گفت‌وگوهای دور اروگوئه که بسیار مورد توجه سازمان جهانی تجارت است، موافقتنامه جنبه‌های تجاری حقوق مالکیت فکری (TRIPS) است. کشورهایی که درخواست عضویت در سازمان جهانی تجارت (WTO) را دارند، باید استانداردهای حداقلی در خصوص جنبه‌های تجاری حقوق مالکیت فکری را در چارچوب قوانین و مقررات داخلی خود پذیرا باشند. این استانداردهای حداقلی از سوی سازمان جهانی مالکیت فکری (WIPO) مشخص می‌شود که جمهوری اسلامی ایران به تازگی به آن پیوسته است. در این مقاله به بررسی مزایای الحاق ایران به «سازمان جهانی مالکیت فکری» می‌پردازیم.

سازمان جهانی مالکیت فکری (WIPO) در سال ۱۹۶۷ براساس کنوانسیون موجد سازمان جهانی مالکیت فکری و بر مبنای دو کنوانسیون پاریس و برن تأسیس شد.	حمایت از مالکیت ادبی و هنری به تصویب رسید.	همکاری‌های اداری میان اتحادیه‌های مخصوصی که در رابطه با کنوانسیون‌های پاریس و برن تشکیل شده، تأسیس شد.
کنوانسیون پاریس در سال ۱۸۸۳ برای حمایت از مالکیت صنعتی و کنوانسیون برن در سال ۱۸۸۶ برای	سازمان جهانی مالکیت فکری با دو هدف پیشبرد حمایت مالکیت فکری در سراسر جهان از طریق همکاری در میسان کشورها و در صورت لزوم همکاری با سازمان‌های بین‌المللی دیگر و نیز تأمین	برای عضویت در سازمان جهانی مالکیت فکری، الحاق به یکی از دو کنوانسیون یادشده ضروری است. ایران در سال ۱۳۳۷ به کنوانسیون

پاریس و در سال ۱۳۷۷ به اصلاحات بعدی آن ملحق شده بود، از این رو برای عضویت در سازمان جهانی مالکیت فکری نیازمند پذیرش کنوانسیون‌های دیگر نبود و از لحاظ

اقتصادی نیز با بار مالی جدیدی روبه‌رو نشده، زیرا که حق عضویت ایران در کنوانسیون پاریس همواره به صورت

پاسداری از این حقوق در سطح بین‌المللی در موافقتنامه تریس (حقوق تجاری مرتبط با مالکیت فکری) مطرح شده و از سوی اعضای سازمان جهانی تجارت پذیرفته شده

برای عضویت در سازمان جهانی مالکیت فکری، الحاق به یکی از دو کنوانسیون پاریس و برن الزامی است که ایران از سال ۱۳۳۷ به کنوانسیون پاریس و در سال ۱۳۷۷ به اصلاحات آن ملحق شده بود و حق عضویت خود را می‌پرداخت و حتی بار مالی تازه‌ای برای کشور نداشته است.

بین‌المللی برای بالا بردن حمایت از مالکیت فکری، تشویق انعقاد قراردادهای بین‌المللی در این زمینه، پیشنهاد همکاری به کشورهای خواهان کمک‌های حقوقی فنی،

جمع‌آوری و انتشار اطلاعات مربوط به حقوق مالکیت فکری، تسهیل خدمات تأمین خدمات اداری اتحادیه پاریس و برن

سالانه پرداخت می‌شده است.

است.

و...

حقوق مالکیت فکری دربرگیرنده حقوقی غیر از حقوق مالکیت کلاسیک و از نوع غیرمادی است، اما قابلیت دادوستد و ارزش اقتصادی دارد و شامل حقوق مرتبط با آثار ادبی، هنری و علمی، اختراعات، اکتشافات، طرح‌های صنعتی، علایم تجاری و جغرافیایی، نرم‌افزارهای رایانه‌ای، یخش فیلم و صوت ضبط شده برنامه‌های رادیویی و موسیقی، آثار نمایشی هنرمندان، مدارهای یکپارچه و... است که ثمره فعالیت فکری انسان است.

الحاق ایران به سازمان جهانی مالکیت فکری، گام ابتدایی برای پیوستن به سازمان جهانی تجارت است و ایران را به جامعه جهانی نزدیکتر می‌کند، زیرا که پایبندی ایران را موافقتنامه‌های بین‌المللی نشان می‌دهد. از سوی دیگر ایران با عضویت در سازمان جهانی مالکیت فکری از مشاوره‌های فنی و کمک‌های مالی این سازمان می‌تواند بهره‌گیرد.

عضویت در این سازمان موجبات بهره‌گیری از مشاوره‌های حقوقی فنی و کمک‌های مالی و آموزشی را برای ایران فراهم می‌سازد. تاکنون نیز جمهوری اسلامی ایران از همکاری با سازمان جهانی مالکیت فکری بهره‌مند بوده و پروژه نوین‌سازی اداره مالکیت صنعتی را با هزینه این سازمان به اجرا درآورده و چندین همایش ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی را در خاک خود برگزار کرده یا در حال برگزاری آن است.

سازمان جهانی مالکیت فکری وظایفی دارد که عمده آنها عبارتند از توسعه معیارها برای تسهیل حمایت مؤثر از مالکیت فکری در سراسر جهان و هماهنگی قوانین ملی، قبول یا شرکت در هر گونه توافق

اعزام کارشناسان ایرانی برای شرکت در دوره‌های آموزشی کوتاه و بلندمدت یا سمینارهای بین‌المللی با هزینه سازمان مذکور و... از جمله مزایایی بوده که جمهوری اسلامی

سال ۱۳۷۹ قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه‌ای در ۱۷ ماده است که به موجب آن حق نشر، عرضه، اجرا و بهره‌برداری مادی و فکری نرم افزار رایانه‌ای به پدیدآورندگان آن تعلق می‌گیرد. بر اساس مواد این قانون، نقض کننده آن به پرداخت جزای نقدی و حبس محکوم می‌شود.

به عقیده کارشناسان، قوانین داخلی در خصوص حقوق مالکیت صنعتی علی‌الاصول هماهنگی و همخوانی با استانداردهای بین‌المللی به ویژه موافقتنامه تریپس دارد، اگرچه ممکن است در موارد استثنایی این هماهنگی موجود نباشد.

آنچه مسلم است، قوانین مربوط به حقوق مالکیت فکری با گذشت زمان و شرایط و نیازهای روز نیازمند انجام اصلاح و تغییرات می‌باشند و پیدایش مصادیق و موضوع‌های جدید می‌بایست با حقوق مالکیت فکری مورد حمایت قرار گیرند. از این رو نه تنها ایران، بلکه جامعه بین‌المللی نیز ممکن است در آینده در قوانین حاکم بر حقوق مالکیت فکری اصلاحات و تغییراتی را به وجود آورد.

با این حال، باید متذکر شد که جمهوری اسلامی ایران نیازمند تدوین برخی قوانین در حوزه حقوق مالکیت فکسری و نیز تدوین برخی آیین‌نامه‌های مربوطه می‌باشد تا بتواند

پذیرد و با توجه به منافع خود کنوانسیون‌ها را بررسی و نسبت به الحاق به آنها تصمیم‌گیری کند.

اما آنچه درخور توجه است، پایه‌ها و مبانی حقوقی و قانونی موجود در ایران در رابطه با حقوق مالکیت فکری است که هنوز چندان قوی نیست و می‌بایست اصلاحات لازم با توجه به منافع ملی در آنها اعمال گردد. البته برخی قوانین در خصوص حقوق مالکیت فکری هم‌اکنون در ایران وجود دارد و رعایت می‌شود، اگرچه نیاز به یک چارچوب قانونی مناسب برای این منظور احساس می‌شود. برای مثال در جمهوری اسلامی ایران قوانین متعددی در ارتباط با حقوق مالکیت صنعتی به تصویب رسیده و رویه‌های قضایی در این زمینه شکل گرفته و محتوای خوب و مناسبی نیز دارد.

اولین قانونی که در رابطه با حقوق مالکیت صنعتی در ایران تصویب شد، مربوط به سال ۱۳۰۴ است. در سال ۱۳۱۰ نیز با توجه به نیازهای زمان، قانون به نسبت جامعی در خصوص ثبت علائم و اختراعات در ۵۱ ماده تصویب شد و آیین‌نامه تصویبی در رابطه با این قانون به غنای آن افزود.

جدیدترین قانونی که در مجلس شورای اسلامی در خصوص حقوق مالکیت فکری به تصویب رسیده، در

ایران تاکنون از آنها بهره‌مند شده است و در آینده نیز تداوم خواهد داشت.

از سوی دیگر، عضویت ایران در سازمان جهانی مالکیت فکسری، مشارکت جمهوری اسلامی در ارکان تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری این سازمان را میسر می‌سازد.

اما مهمترین بخش موضوع، در رابطه با پیوستن ایران به سازمان جهانی تجارت است که به این منظور پذیرش موافقتنامه حقوق تجاری مرتبط با آثار فکری (تریپس) الزامی است و کشورهای متقاضی می‌بایست استانداردهای حداقلی را در رابطه با جنبه‌های مختلف مالکیت فکری پذیرا باشند و رعایت نمایند. عضویت ایران در سازمان جهانی مالکیت فکری می‌تواند در مذاکرات برای الحاق به سازمان جهانی تجارت به عنوان یک امتیاز مورد بهره‌برداری قرار گیرد.

همان‌گونه که اشاره شد، عضویت در سازمان جهانی مالکیت فکری، مستلزم پذیرش ۲۲ کنوانسیون تحت نظارت این سازمان (۶ کنوانسیون در رابطه با حقوق مالکیت ادبی و هنری و ۱۶ کنوانسیون در رابطه با حقوق مالکیت صنعتی) نیست و ایران نیز مانند برخی اعضا می‌تواند برخی کنوانسیون‌ها از جمله کنوانسیون برن در رابطه با حمایت از کپی‌رایت (حق تقلید و تکثیر) را

نه تنها در درون مرزهای خود از حقوق پدیدآورندگان آثار فکری حمایت جدی به عمل آورد و با اعطای پاداش مناسب به مبتکران و مخترعان آثار فکری، این فرآیند را در جامعه علمی، ادبی، هنری و صنعتی خود تشویق نماید، بلکه در عرصه بین‌المللی نیز از حقوق پدیدآورندگان آثار فکری در کشور از طریق ثبت این آثار، حمایت لازم و منطقی را به وجود آورد و حقوق تجاری مرتبط با آثار فکری بهره‌مند گردد.

در حال حاضر شماری از آثار فکری هنرمندان ایرانی در زمینه نقشه فرش، نسرم‌افزارهای رایانه‌ای، طرح‌های صنعتی و... رعایت نشود و خسارتی از این امر بر اقتصاد کشور و بازارهای خارجی محصولات ایرانی وارد شود.

با این وجود، نواقص و ابهامات موجود در خصوص قوانین و مقررات مربوط به اختراعات در ایران، مدل‌های اشیاء مفید، طرح‌های صنعتی، طرح یا نقشه‌های مدارهای الکتریکی پیوسته، علائم تجاری و خدماتی، نشانه‌های جغرافیایی، اسرار تجاری، دانش سنتی، فلکلور و منابع ژنتیک، می‌بایست برطرف شود تا در صورت پیوستن ایران به سازمان جهانی تجارت، هماهنگی قانونی به وجود آید و ایران بتواند از مزایای آن

برخوردار گردد. رفع این نواقص و ابهامات در تشویق مخترعان، مبتکران، مکتشفان، هنرمندان، اندیشمندان و پژوهشگران کشور به توسعه فعالیت خود، مؤثر خواهد بود و حمایت واقعی از حقوق آنها به عنوان پدیدآورندگان آثار فکری را دربر خواهد گرفت. به عبارتی رفع نواقص و ابهامات موجود در قوانین، نه تنها در سطح بین‌المللی، بلکه در سطح ملی نیز منافع بی‌شماری برای ایران خواهد داشت.

با وجود آنکه سازمان ثبت اسناد و املاک کشور درصدد چاره‌جویی برای رفع نواقص و ابهامات موجود در قوانین مربوط به حقوق تجاری مرتبط با آثار فکری برآمده و برای اولین بار با همکاری سازمان جهانی مالکیت فکری (WIPO) کمیته حقوقی مرکب از اساتید دانشگاه، وکلا، قضات، صاحب‌نظران و آگاهان امر تشکیل داده که وظیفه اصلی آن بررسی قوانین موجود و تطبیق آن با الگوهای بین‌المللی است، لیکن همکاری قوه قضاییه و مقننه نیز ضروری است.

قرار است با مشاورت کارشناسان سازمان جهانی مالکیت فکری، پیش‌نویس قوانین موردنیاز در زمینه حقوق مالکیت فکری تهیه و به مجلس شورای اسلامی برای تصویب ارایه شود.

به گفته دکتر میرحسینی، معاون امور اسناد سازمان ثبت اسناد و املاک کشور در نخستین همایش بین‌المللی مالکیت فکری و تجارت الکترونیکی (۲۶-۲۵ دی ماه ۱۳۸۰ در تهران)، این کمیته کار خود را از حدود یک سال پیش آغاز کرده و تاکنون پیش‌نویس قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی، علائم تجاری و نشانه‌های جغرافیایی کالا را آماده کرده که جهت بررسی و اظهارنظر کارشناسی به سازمان جهانی مالکیت فکری ارایه شده است.

قرار است پس از اتمام بررسی‌های کارشناسانه و کسب نظر از وزارتخانه‌ها و سازمان‌های ذیربط، این پیش‌نویس به صورت لایحه و از طریق وزارتخانه‌های ذیربط به مجلس شورای اسلامی تسلیم شود تا به تصویب نهایی برسد. در این صورت جمهوری اسلامی ایران می‌تواند از قوانین مؤثر و منطبق با موافقتنامه‌های بین‌المللی در زمینه حقوق تجاری مرتبط با مالکیت فکری بهره‌مند گردد و ضمن تضمین حقوق پدیدآورندگان آثار فکری در درون مرزهای خود، در سطح بین‌المللی نیز از آثار آنها حمایت قانونی به عمل آورده و گامی دیگر در زمینه پیوستن به سازمان جهانی تجارت بر خواهد داشت.

به گفته دکتر میرحسینی، با در ایران نیز یک کمیته عالی ملی تصویب نهایی قوانین مربوطه در مرکب از نمایندگان بیش از ۱۰ شورای نخبه‌ای و تحویل سند به وزارتخانه و سازمان‌های ذیربط به سازمان جهانی مالکیت فکری، منظور تمرکز اطلاعات و دسترسی حقوق تجار ایرانی و جلوگیری از سوءاستفاده از ایران به طور

علایم تجاری
نقش بسزایی
خواهد داشت.

در نهایت
باید گفت،
الحاق ایران به
سازمان جهانی
مالکیت فکری و
بهره‌برداری از

الحاق ایران به سازمان جهانی مالکیت فکری گام نخست برای نزدیکتر شدن به جامعه بین‌المللی و پیوستن به سازمان جهانی تجارت است و ایران می‌تواند از کمک‌های اقتصادی و مشاورت‌های فنی سازمان یاد شده برای انجام اصلاحات قانونی لازم و ایجاد پایگاه‌های مناسب بهره‌برداری کند.

رسمی به
عضویت این
سازمان درمی‌آید
و می‌تواند
حضور فعال و
مشارکت جدی
در ارکان
تصمیم‌گیری
سازمان یادشده و

کمک‌های فنی، مشاوره‌ای و مادی و فکری این سازمان می‌تواند گام مؤثری در جریان اصلاحات قانونی، حضور و مشارکت وسیع‌تر ایران در جامعه بین‌المللی و بهره‌گیری از منافع اقتصادی این حضور باشد. با این حال تشریح مساعی لازم میان قوای سه‌گانه (مجریه، مقننه و قضاییه) در خصوص تهیه، تدوین، تصویب و اجرای قوانین مرتبط با حقوق تجاری مالکیت فکری ضروری است و می‌تواند در راستای منافع ملی، حرکت پیشروی را سبب گردد.

آسان به منابع پراکنده موجود در رابطه با دانش سنتی، فولکلور، منابع ژنتیک تشکیل شده است و گروه کاری آن این مقولات را در سطح ملی و بین‌المللی مورد بررسی قرار داده است. این اقدام نه تنها نتایج مثبت در سطح کشور دربردارد، بلکه آگاهی عمومی را نسبت به حقوق مالکیت فکری ارتقا می‌دهد. از دیگر اقدامات انجام شده، موافقت هیأت دولت مبنی بر مجاز دانستن سازمان ثبت اسناد و املاک به انجام اقدامات لازم در خصوص الحاق ایران به موافقتنامه مادرید در خصوص علایم صنعتی است که می‌تواند منافع تجاری بسیاری برای بازرگانان ایرانی به ارمغان آورد.

سیاست‌گذاری‌های آن داشته باشد و از مزایا و امکانات مادی و فکری آن بیش از پیش بهره‌مند گردد. از جمله اقدامات ایران در رابطه با حقوق مالکیت فکری، تشکیل کمیته عالی ملی در رابطه با دانش سنتی است. با وجود آنکه در قوانین ملی، بعضاً قوانین جامعی در زمینه حفظ و حمایت از بعضی جنبه‌های دانش سنتی از قبیل فولکلور و... وجود دارد، ولی این قوانین از زمان تصویب به لحاظ نداشتن متولی خاص و آیین‌نامه اجرایی، چندان کارآمد نبوده و نیستند. از این رو هماهنگ با کمیته بین‌الدولی که در سازمان جهانی مالکیت فکری در رابطه با حمایت از دانش سنتی تشکیل شده است،